

СВІТОВЕ ГОСПОДАРСТВО І МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ

УДК 338.1(100+42)"19/21"

DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/185-2>**Огінок С.В.**кандидат економічних наук, доцент,
Національний університет «Львівська політехніка»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5462-5362>**Буряк Ю.О.**магістр,
Львівський національний університет імені Івана Франка
ORCID: <https://orcid.org/0009-0002-2518-470X>**Ohinok Solomiia**

Lviv Polytechnic National University

Buryak Yuriy

Ivan Franko National University of Lviv

ВПЛИВ СВІТОВИХ ЕКОНОМІЧНИХ КРИЗ НА ДОБРОБУТ УКРАЇНИ

У статті розглянуто появу світових економічних криз, які мали найбільший вплив на ситуацію економіки в Україні. Було досліджено взаємозв'язок певної світової економічної кризи з періодами розвитку української держави. Коротко окреслено причини виникнення найбільших економічних криз в світі. При розкритті сутності криз було визначено їх передумови, сфери та форми поширення. У статті виявлено та проаналізовано основні наслідки кризових явищ для економіки, що найбільше відобразилися на майбутньому добробуті України. Відображено етапи світових криз, які співставлено з поетапністю виникнення українських економічних криз та визначено певні спільні риси. На основі розкритої сутності кожної кризи було проаналізовано помилки в рішеннях держави щодо усунення кризових ситуацій і надано першочергові рекомендації з антикризового регулювання в країні.

Ключові слова: економіка, економічна криза, національна економіка, циклічність економіки, інфляція, глобалізація.

IMPACT OF GLOBAL ECONOMIC CRISES ON UKRAINE'S WELFARE

The article covers the emergence of global economic crises that had the greatest impact on the economic situation in Ukraine. The author investigates the relationship between a particular global economic crisis, the periods of Ukrainian development and the peculiarities of its economy. The process of transformation of the global economy into the national economies of countries in general can cause not only positive changes, but also negative ones, which will further affect the functioning of different systems in the country. Therefore, the relevance of studying the stages of economic crises in Ukraine, their causes and consequences is a prerequisite for preventing miscalculations in economic development in the future. The article briefly outlines the causes of the largest economic crises in the world. While revealing the essence of the crises, their preconditions, spheres and forms of spread are identified. The article identifies and analyses the main consequences of the crisis phenomena for the economy, which had the greatest impact on the future welfare of Ukraine. The stages of the global crises are reflected, which are compared with the stages of the Ukrainian economic crises and certain common features are identified. The forms and spheres of crisis manifestation in the USSR are characterised and their significance for the development of the Ukrainian economy is briefly noted. The author describes the internal preconditions of the Ukrainian crisis, which were described in the contradictions between the potential of the systems and methods of management, in the low energy supply of Ukraine, and in backward production technologies. According to the disclosed essence of each crisis, the author analyses the mistakes in the country's decisions to resolve crisis situations and provides priority recommendations for anti-crisis regulation in the country. The developed ways of overcoming the economic crisis of Ukraine in terms of supporting internal economic processes and integration into the global economic space are also presented. The content of the most relevant anti-crisis measures is disclosed. The article also emphasises the positive economic developments that took place in Ukraine before the political crisis and the military invasion of Russia in 2014.

Keywords: economy, economic crisis, national economy, economic cyclicity, inflation, globalisation.

JEL classification: E32, F62, O11

Постановка проблеми. В умовах нестабільності економічних процесів глобалізація та циклічність економіки мають свої наслідки. Постійно змінювані економічні процеси несуть в собі не тільки проблеми світового рівня, але й – національного. Процес трансформації глобальної економіки в національні економіки може викликати не тільки

позитивні зрушення, а й негативні, які в подальшому вплинуть на функціонування усіх державних систем.

Глобальна економічна рецесія, що спричинена поширенням COVID-19, супроводжувалася стагнацією світової економіки та споживчої активності. В Україні стан рецесії національної економіки поглибився повно-

масштабним вторгненням російської федерації. Неефективність фіскальної політики в кризових політичній та економічній сферах є очевидною та вимагає детального аналізу і моніторингу з метою прийняття дієвих та конструктивних рішень стабілізації економічної ситуації та її подальшого покращення. Тому сьогодні виникає необхідність звернутися до попереднього досвіду в боротьбі з нестабільністю світових національних економік в умовах кризи, щоб проаналізувати причини їх появи та запобігти їх виникненню в майбутньому.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженнями світових економічних криз та їх впливу на стан глобальних економічних процесів займалися багато українських вчених, зокрема: Маковоз О.В. у своїх працях розглядає шляхи регулювання антикризового стану економіки в різних країнах світу, особливості інвестиційної безпеки [1; 2]; Мельник А.О. досліджує етапи формування економіки України в період незалежності та закономірності її чинники трансформації світових економічних криз [3; 4]; Орловська В.О. значну увагу приділяє інтеграційному вибору України та розбудові національного господарства [5; 6]; Подлесна В.Г. вивчає циклічність у розгортанні та подоланні економічних криз [7; 8]; у працях Шамбровського Г.О. розглядаються проблеми антикризового регулювання економік різних країн світу [10; 11] та інші.

Однак, проблема дослідження впливу світових економічних криз на стан економіки України, на підвищення рівня добробуту населення вивчена недостатньо та потребує більш ґрунтовного підходу до розглянутої окресленої проблематики і пошуку шляхів удосконалення економічної системи України з урахуванням негативних явищ (війна, пандемія COVID-19) та враховуючи цифровізацію усіх сфер суспільних відносин.

Метою статті є розгляд ключових світових економічних криз, їх взаємозв'язок з виникненням криз в Україні та наслідки, до яких вони призводять. Відповідно до сформульованої мети окреслено завдання: визначити передумови, сфери та форми поширення найбільших світових економічних криз; дослідити їх взаємозв'язок з кризовими етапами економіки України; проаналізувати помилки в економічних реформах держави та сформулювати першочергові рекомендації з антикризового регулювання в Україні.

Виклад основних результатів дослідження. Поняття економічної кризи можна визначити як стрімке погіршення соціально-економічного стану країни, що призводить до скорочення обсягів виробництва та порушення сталих господарських зв'язків. Як наслідок, це сприяє появі інфляції, безробіття та скорочення виробничих потужностей в країні. Якщо не вживати необхідних заходів, довготривала криза може призвести до депресивного стану виробництва із перспективою його повного занепаду, а також до поступового зuboжіння громадян країни. Плюсом є те, що криза має позитивні і негативні наслідки для економіки. І несе в собі можливість удосконалення програм розвитку та протидії, тобто виправлення тих помилок, які були зроблені.

До основних причин виникнення економічних і фінансових криз можна віднести:

- 1) процес глобалізації економіки;
- 2) порушення балансу механізму господарювання;
- 3) дисбаланс національних економік окремо взятих країн;
- 4) загострення питань існуючих суперечностей, які вже були наявні тривалий час та інші.

В історії становлення та розвитку світового індустріального суспільства відомо чимало економічних криз, але буде доцільно розглянути ті економічні кризи, які виникли в період становлення України незалежною державою [4, с. 109–110]. В економіці України можна виділити такі етапи економічних криз, які відбувалися одночасно з глобальними кризами, які наведені в таблиці 1:

Так, дивлячись на таблицю 1, можна побачити, що за період незалежності, економіці України випало пережити декілька кризових етапів, так перший етап, який припадає на 1991–1995 роки, відповідає періоду у світовій економіці Мексиканською і Латиноамериканською кризами. Але втім, вони не вплинули на перебіг наступаючої кризи в Україні.

Цей етап можна охарактеризувати як перехід від адміністративно-командної економіки до ринкової. Одночасно з цим Україна набуває державної незалежності. Саме цей період виявив всі недоліки командно-адміністративної економіки та соціалістичної системи і дав зрозуміти, що їх ефективність вичерпала себе та залишилася у межах СРСР.

Промислова структура господарства, яка була сформована в Україні за роки СРСР, вже не надавала минулих досягнень прогресу та технологічного розвитку, а все більшість виробництв потребували нового технологічного оснащення. Тому неефективне управління промисловою економікою спричинили появу кризи, яка призвела до дефіциту товарів народного споживання та продуктів харчування.

З основними сферами і формами прояву кризи СРСР 1990–1991 років можна ознайомитися в таблиці:

Після розпаду СРСР у період переходу до ринкової економіки, всі пострадянські країни провели системні реформи. За підходами до їх проведення та інтенсивністю, країни умовно поділили на 2 групи: радикальні (країни, що використали «шокову терапію») – Латвія, Литва, Естонія та консервативні (які обрали обережні шляхи переходу до ринкової економіки) – Узбекистан, Туркменістан, Білорусь і проміжні. Провідні політичні тези цих країн з 90-х років полягали у лібералізації цін, проведенні приватизації, що привело до значного розширення суспільства. Поступово відбувалося утворення нової податкової та бюджетної системи [6, с. 304].

Внутрішні передумови кризи показали себе в суперечностях між потенціалом систем і методами господарювання, в низькій забезпеченості України енергоносіями, у відсталих технологіях виробництва (так зношеність обладнання в промисловості в 2000 р. доходила до відмітки в 60%, а у сільському господарстві – до 90%) та в занадто високій енергоємності української продукції.

До основних наслідків кризи в Україні можна віднести наступні:

- 1) диференціація населення і зниження його доходів;
- 2) зниження соціально-політичної активності суспільства;
- 3) розповсюдження монополізму виробників;
- 4) знищення грошово-фінансових відносин;
- 5) падіння в ціні карбованця, через інфляцію попиту;
- 6) зниження показників рівня виробництва;
- 7) зменшення обсягів заощаджень та інвестиційної активності.

Перший етап реформування економіки виявився для уряду неефективним, так як обрані інструменти подолання кризи були зосереджені на наповненні бюджету,

Таблиця 1

Взаємозв'язок проявів економічних криз в Україні та у світі

Світова економічна криза	Етап економічних перетворень в Україні	Передумови кризи	Загальні наслідки Світової кризи	Наслідки світової кризи для України
Криза СРСР (1990–1991 р.) Мексиканська і Бразильська кризи (1993–1996 р.)	Революційні перетворення економічної системи (1991–1995 р.)	Застарілість командно-адміністративної економіки за часів СРСР	Безробіття, зниження рівня виробництва	Падіння виробництва, дефіцит товарів, інфляція, розлад грошової та кредитної систем, падіння доходів населення, безробіття
Азіатська і Російська кризи (1997–1999 р.)	Реформування економічної системи (1996–2000 р.)	Девальвація національної валюти Тайланду на 50%, зниження світових цін на енергоресурси на 35%	Девальвація національної валюти, падіння рівня ВВП, зменшення золотовалютних резервів, відтік іноземного капіталу з країн	Девальвація гривні, інфляція, кон'юнктурні зміни на ринку
Криза у США (2008 р.)	Гетерогенне зростання економіки (2001–2008 р.)	Обвал американського іпотечного ринку в 2007 р., крах найбільших інвестиційних банків, падіння індексів фондового ринку	Підвищення рівня безробіття на 7%, ліквідація робочих місць, зменшення доходів домогосподарств на 40%	Нестабільність банківської системи, дефіцит фінансових ресурсів, відтік іноземного капіталу, звуження іпотечного ринку, девальвація гривні, спад виробництва і реалізації експортної продукції
Криза 2020 р.	Економічний спад (2013–2020 р.)	2013 р. – імпічмент президента та початок війни на Сході України 2020 р. – поява нового вірусу в Китаї та поширення пандемії по всьому світу	Скорочення робочих місць, безробіття, падіння рівня виробництва	Скорочення робочих місць, безробіття, падіння рівня виробництва, знецінення національної валюти

Джерело: [4, с. 109]

Таблиця 2

Сфери і форми прояву кризи СРСР 1990–1991 рр.

Сфера прояву	Форма прояву
Політична	Формування законодавства, виконавчої влади, судової системи, становлення державності.
Соціальна	Відсутність механізмів адаптації населення до нових умов та інформаційної підтримки реформ в державі.
Технологічна	Застарілі технології виробництва.
Економічна	Відсутність сприятливих умов господарювання, зниження рівня ефективності виробництва, падіння підприємницької діяльності.

Джерело: складено авторами на основі [5, с. 197–202, 6, с. 299–306]

а не на стимулюванні підприємницької діяльності. При цьому використання досвіду інших постсоціалістичних держав без урахування вітчизняних особливостей призвело до погіршення економічної ситуації.

На другому етапі (1996–2000 рр.) – реформування економічної системи – деякі галузі господарства України знаходилися на межі зникнення. Щоб запобігти погіршенню ситуації, були запроваджені відповідні реформи, зміст та сутність яких розкрито в таблиці 3.

За результатами введених реформ, у 1999 році економіка України відновила позитивну динаміку ВВП, показник якого вперше за останні 10 років зріс на 6% [5, с. 198–199].

Проведення вищевизначених реформ було ускладнено перебігом економічних криз у країнах Південно-Східної Азії та Росії, які мали світові масштаби.

Наслідки для України:

- 1) скорочення іноземного капіталу, який було вкладено в держоблігації;
- 2) девальвація національної грошової одиниці;
- 3) падіння рівня ВВП та прискорення інфляції, як наслідок обезцінення реальних доходів населення;

4) суворі заходи НБУ щодо збереження стабільності на фінансовому ринку призвели до застою банківської системи;

5) скорочення кількості українських банків.

Незважаючи на ряд негативних наслідків, вплив валютних криз на економіку України був опосередкований, оскільки ринок корпоративних цінних паперів на той час був майже відсутній, обсяги торгівлі з країнами Південно-Східної Азії та іноземних інвестицій (прямих і портфельних) були незначними.

Лише на третьому етапі (2001–2008 роки) – гетерогенного зростання економіки – економічну ситуацію вдалося стабілізувати:

- 1) погашенням заборгованості бюджетникам;
- 2) активізацією інвестиційної і кредитної діяльності;
- 3) зростанням експортного потенціалу національної економіки;
- 4) зменшенням зовнішнього боргу;
- 5) зростанням реальних доходів населення;
- 6) стабільністю національної грошової одиниці;
- 7) зниженням рівня безробіття.

Таблиця 3

Реформи другого етапу

Назва реформи	Сутність реформи	Наслідки реформи
Приватизаційна	Проведення масової приватизації в Україні.	Все більше підприємств змінюють свою форму власності. А вже на початок 2001 р. більше ніж 60% загального обсягу промислової продукції було виготовлено недержавними підприємствами [4]. Як наслідок, проведена приватизація задовольнила інтереси лише інвесторів, а не держави і суспільства.
Грошова	У 1995 році за підтримки МВФ уряд вводить в обіг нову національну грошову одиницю, яка називається гривнею.	Стабілізація грошової одиниці.
Лібералізаційні ціни	На вимогу МВФ в Україні були лібералізовані ціни.	Ринкові диспропорції цін, наявність на ринку великої кількості природних монополістів, ріст заборгованості населення, зниження купівельної спроможності населення.
Конституційна	У 1996 році прийнято конституцію України.	Визначено основні засади державності.
Аграрна	Проведена земельна реформа.	Земля передається у власність; посилюється аграрне виробництво.
Інституційна	Впроваджено основні інфраструктурні об'єкти державної системи.	Сформовано основні системи національної економіки – фінансову, податкову, митну, банківську.

Джерело: складено авторами на основі [5, с. 197–202; 7, с. 74–81; 8, с. 4–16]

Таблиця 4

Сфери і форми прояву кризи «реформування економічної системи» 1996–2000 рр.

Сфера прояву	Форма прояву
Валютна	Девальвація національної валюти.
Бюджетна	Зростання дефіциту бюджету
Боргова	Зростання внутрішнього і зовнішнього державного боргу;
Банківська	Падіння показників прибутковості, втрата активів, непосильні вимоги НБУ, вразливість банківської системи, низький рівень банківських фахівців та управлінців, застосування жорсткіших процедур кредитування, кредитування інсайдерів і спекуляторів, низький рівень валютних резервів.

Джерело: складено авторами на основі джерела [4, с. 108–113]

Завдяки обраному керівництвом курсу на зміну податкової системи, зменшення податкового навантаження на підприємців, підтримку та захист українських виробників, стимулювання розвитку малого та середнього бізнесу, зростає рівень залученості України у світове господарство, збільшується обсяг експорту та імпорту.

Але в другій половині 2008 року через розвиток світової економічної кризи, яка розгорнулася у США (сфери та форми прояву наведені в таблиці 5), успіхи України в подоланні кризового стану були призупинені. Падіння цін на експортну продукцію спричинило зменшення прибутку вітчизняних виробників чорної металургії. Одночасно з цим, ціни на імпорتنу продукцію постійно змінюються, що дестабілізує цінову кон'юнктуру на внутрішніх ринках. Всі ці явища створили небезпеку для економіки України, так як на той час завдяки безсистемній

торгівлі рівень відкритості держави був досить високим і всі небажані коливання кон'юнктури світових товарних ринків могли в будь-який момент призвести до неминучих втрат українських виробників.

Передумовами розповсюдження кризи в Україні стали:

- 1) політична нестабільність протягом 2004–2008 років;
- 2) підвищення цін у 2008 році;
- 3) девальвація гривні, яка завдала значних збитків українським експортерам та сприяла зниженню цін на імпортні товари;
- 4) дефіцит ліквідності в банківській системі та різке скорочення кредитування і підвищення кредитних вимог;
- 5) імпортозалежність та підвищення споживчого попиту на імпортні товари.

Наслідками кризи 2008 року для України стали:

- 1) скорочення обсягу прямих іноземних інвестицій;

Таблиця 5

Сфери і форми прояву кризи в США 2008 року

Сфера прояву	Форма прояву
Фінансова	Валютна криза внаслідок девальвації національної валюти.
Бюджетна	Скорочення доходів бюджету і зростання дефіциту.
Боргова	Нарощування зовнішнього державного боргу
Банківська	Банкрутство банків, втрата платоспроможності, криза ліквідності в різкому падінні вартості активів.
Торгова	Криза попиту, яка проявилася через спад обсягів продажу експортної продукції вітчизняних підприємств на світових ринках.
Кон'юнктурна	Падіння цін, підвищення рівня світової конкуренції.
Виробнича	Криза виробництва зумовила скорочення обсягів виробництва та виділення якісних властивостей продукції, що підвищують її конкурентоспроможність.

Джерело: складено авторами на основі [4, с. 108–113; 10, с. 8–12]

- 2) зниження рівня споживання населенням;
- 3) зниження темпів нарощення фінансових операцій;
- 4) зниження ділової активності суспільства;
- 5) спад виробництва;
- 6) зниження конкурентоспроможності продукції;
- 7) скорочення обсягів іпотечного кредитування та зупинка будівництва.

Четвертий етап, який можна назвати етапом економічного спаду, що почався з 2009 року і триває донині, починається новою кризою у другій половині 2008 року з раптовим спадом промислового виробництва. Разом з прискоренням інфляції різко змінився курс національної валюти. Внаслідок цього банки почали втрачати свої заощадження через паніку населення. Ситуація продовжувалася і в першій половині 2009 року, що дало поштовх до зменшення показника ВВП на 15% [7, с. 75–80].

Як наслідок світова економічна криза 2008 року в Україні вилілася в негативні тенденції зі скорочення обсягів виробництва та зниження інвестиційної діяльності, різким спадом експорту та імпорту. Завдяки іншим галузям виробництва, які орієнтувалися на внутрішній ринок, динаміка ВВП позитивно зростала, але це не змогло врятувати економіку, так як більша частина товарних ресурсів імпортувалася з-за кордону за рахунок зовнішніх джерел і позик. На цьому етапі, відбувається стагнація вітчизняної економіки України.

На сьогоднішній день, в 2020 році, світ зустрівся з новою кризою і Україна не є виключенням. Ще не оговтавшись від кризи, яка розпочалася в 2013 році, що була зумовлена початком війни на сході країни та призвела до політичної кризи, зруйнованої інфраструктури та розвалу економічних зв'язків, що будувались в державі останні 20 років, Україна прийняла на себе новий удар. Розповсюдження нового небезпечного виду вірусу призвело до зупинки економічного механізму. Як наслідок, національна валюта продовжує знецінюватись, товари першої необхідності різко стрибають в ціні, доходи та заощадження громадян знецінюються. Крім того, сьогодні валютна складова фінансової безпеки України перебуває під впливом низки зовнішніх та внутрішніх загроз: геополітична ситуація, вплив діяльності міжнародних організацій, інфляційні процеси, відсутність нормативно-правової бази [2, с. 5]. Не тільки в Україні, а і у всьому світі починаються масові звільнення працівників та скорочення робочих місць – поширюється безробіття. Кризові економічні явища, що спричинені пандемією COVID-19 призвели до закриття підприємств під час карантину, фактично припинення діяльності малого та середнього бізнесу, і як наслідок – скорочення платоспроможного попиту призвело до фактично банкрутства малих підприємств. Враховуючи дослі-

дження МВФ падіння ВВП склало 7,70% що дорівнює 50-54 млрд \$. Для повернення до «докарантинного» рівня економічного розвитку за прогнозами незалежних аналітичних компаній Україні необхідно до 3-х років [9, с. 15].

Разом з тим, для подолання кризового явища Україна може використати минулий досвід вирішення питання стабілізації економіки, використовуючи практику антикризового регулювання Європейських країн, які були дієвими. Зважаючи на ситуацію, що склалась в Україні, запобігти кризовим явищам вже неможливо, тому потрібно зосередити увагу на можливу оптимізацію її наслідків. За трансформаційний період економіку не було модернізовано, вона випрацювала свій старий ресурс [8, с. 10]. Тому можна запропонувати основні та першочергові заходи, що можуть використовуватись для стабілізації економіки та підвищення рівня добробуту громадян [10, с. 48–53].

Використання антикризового регулювання економіки як свідомих та цілеспрямованих дій держави щодо запобігання або зменшення глибини економічних криз, стабілізації господарської кон'юнктури і збільшення темпів економічного зростання має призвести до позитивних економічних зрушень [1, с. 22–23]. У період кризи дії антикризового регулювання мають бути спрямовані на стимулювання виробництва – надавати фінансову допомогу, знижувати податки, виділяти податкові пільги. Це дозволить підвищити зайнятість населення і допоможе збільшити доходи для власників капіталу та інвесторів. Також мають важливе значення заходи, що спрямовані на здешевлення кредиту та на скорочення резервних відрахувань. А високу ефективність принесе державна підтримка мережі надійних кредитних установ. Особливої уваги заслуговує напрям реформ в Україні, що зорієнтовані на децентралізацію з метою стимулювання розвитку сільських територій, підвищення спроможності селищних громад та вирішення системних проблем із підвищення доступності населення до соціальних та публічних послуг [3, с. 301].

При регулюванні кризових явищ також важливу роль відіграє зменшення соціальних та економічних збитків, які були спричинені банкрутством суб'єктів господарської діяльності. Тому дієвим методом може стати удосконалення нормативно-правової бази в розділах про регулювання діяльності акціонерних товариств та неспроможності підприємств [11, с. 52].

Висновки. Завдяки минулому досвіду, здобутому в нелегкій боротьбі за стабільність, країни навчилися протистояти економічним незгодам, але постійні зміни економічних систем та кон'юктур заважають глибше зануритися в проблемну ситуацію, яка має місце в певний проміжок часу, як одночасно з цим виникають інші

Таблиця 6

Шляхи подолання економічної кризи в Україні

№	Напрями	Шляхи реалізації
1.	Підтримка внутрішньоєкономічних процесів	стабілізація обсягів факторних доходів населення;
		захист банківських вкладів населення;
		створення належних умов для функціонування ефективного ринку праці;
		підтримка і захист українських товаровиробників, підвищення ефективності вітчизняного виробництва.
2.	Інтеграція у глобальний економічний простір	залучення інвестиційних коштів шляхом випуску фінансових інструментів або укладення угод між фінансовими установами; створення сприятливих інвестиційних умов;
		інтеграція України у світовий економічний простір

Джерело: складено авторами за відкритими даними Інтернет джерел та [4, с. 108–113; 5, с. 198–201; 11, с. 51–55]

скрутні ситуації, які вимагають швидкого пристосування та прийняття швидких мір їх подолання. Досвід подолання економічних криз розвиненими країнами світу, проведений аналіз стосовно причин виникнення економічних криз, їх наслідків та пошук ефективних шляхів подолання є важливим для розвитку економіки України. Використовуючи досвід успішних країн світу, важливо знайти власні шляхи виходу з тривалої економічної кризи та зміцнити економіку нашої держави.

Суттєвою причиною кризи соціально-економічного розвитку України є інверсійний характер реформ, що здійснювались з 1990-х років і призвели до того, що досі триває трансформаційна криза економіки, яка виникла в період переходу від планового розвитку господарства до ринкових відносин та підсилена інституційною деструкцією. Крім того, загальний перебіг розвитку світової економіки тісно пов'язаний з подіями в Україні. Зараз

наша держава перебуває в умовах кризи та військової агресії з боку РФ, а відтак зростає необхідність поєднання ринкових механізмів з державним регулюванням соціально-економічних процесів на всіх рівнях.

Виходячи з аналізу досвіду антикризового регулювання економіки різних країн світу, першочергові напрями державного регулювання економіки повинні спиратися на антикризові заходи, щоб мати змогу стимулювати ріст виробництва і таким чином гарантувати політично-фінансову стабільність. Важливо забезпечити доступність соціальних благ, активну участь державної інституції у впровадженні економічних інновацій, підтримку розвитку науково-технічного прогресу та цифровізацію різних сфер суспільного життя й освіти, що мають бути основними інструментами подолання складної трансформаційної кризи соціально-економічної та політичної системи України.

Список використаних джерел:

1. Маковоз О.В. Антикризове регулювання як ефективний вплив держави на розвиток економіки. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2014. Вип. 45. С. 21–25.
2. Маковоз О.В., Передерій Т.С. Блокчейн як запорука валютної безпеки. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2018. № 1 (12). URL: http://www.easterneurope-ebm.in.ua/journal/12_2018/63.pdf (дата звернення: 21.05.2023).
3. Мельник А.О. Закономірності та чинники трансформацій світових економічних криз : дис. ... д-ра екон. наук : 08.00.02. Київ, 2015. 474 с.
4. Мельник А.О. Світові економічні кризи в економіці України та їх наслідки. *Вісник Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського «Глобальні та національні проблеми економіки»*. 2014. № 2. С. 108–113.
5. Орловська О.В. Світові економічні кризи: причини виникнення, наслідки та шляхи подолання. *Науковий збірник НЛТУ України. Серія «Економіка, планування та управління в галузях»*. 2015. № 25 (2). С. 197–202.
6. Орловська О.В., Белова А.І. Інтеграційний вибір України: перспективи, проблеми, перешкоди для розбудови національного господарства. *Збірник наукових праць Державного економіко-технологічного університету транспорту. Сер. : Економіка і управління*. 2013. Вип. 26. С. 299–306. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Znpdetut_eiu_2013_26_43 (дата звернення: 18.05.2023).
7. Подлесна В.Г. Особливості сучасної соціально-економічної кризи в Україні та основні орієнтири її подолання. *Науковий журнал «Економіка України»*. 2015. № 6 (643). С. 74–81.
8. Подлесна В.П. Циклічність у розгортанні та подоланні економічних криз. *Економіка України*. 2014. № 9. С. 4–19.
9. УКРАЇНА: вплив COVID-19 на економіку і суспільство (бачення постпандемічного розвитку у 2020–2024 рр. очима експертів та молоді) Консенсус прогноз № 52. Департамент стратегічного планування та макроекономічного прогнозування. Київ, серпень 2020. URL: <http://surl.li/hvlsb> (дата звернення: 26.04.2023).
10. Шамбровський Г.О. Досвід антикризового регулювання в розвинутих країнах світу. *Вісник Львівського національного університету імені Івана Франка «Економічний простір»*. 2016. № 105. С. 47–57.
11. Шамбровський Г.О. Застосування антикризового регулювання з метою стабілізації та зростання доходів населення в трансформаційних економіках. *Журнал «Економічна наука». Серія «Економіка та держава»*. 2016. № 9. С. 51–55.

References:

1. Makovoz O.V. (2014) Antykrizove rehulivannia yak efektyvnyi vplyv derzhavy na rozvytok ekonomiky. *Visnyk ekonomiky transportu i promyslovosti*, vol. 45, pp. 21–25.
2. Makovoz O.V., Perederii T.S. (2018) Blokchein yak zaporuka valiutnoi bezpeky. *Skhidna Yevropa: ekonomika, biznes ta upravlinnia*, no. 1 (12). Available at: http://www.easterneurope-ebm.in.ua/journal/12_2018/63.pdf (accessed 21 May 2023).
3. Melnyk A.O. (2015) Zakonomirnosti ta chynnyky transformatsii svitovykh ekonomichnykh kryz: dys. ... d-ra ekon. nauk: 08.00.02. Kyiv, 474 p.
4. Melnyk A.O. (2014) Svitovi ekonomichni kryzy v ekonomitsi Ukrainy ta yikh naslidky. *Visnyk Mykolaivskoho natsionalnoho universytetu imeni V.O. Sukhomlynskoho "Hlobalni ta natsionalni problemy ekonomiky"*, no. 2, pp. 108–113.
5. Orlovska O.V. (2015) Svitovi ekonomichni kryzy: prychny vynyknennia, naslidky ta shliakhy podolannia. *Naukovyi zbirnyk NLTU Ukrainy. Seriya "Ekonomika, planuvannia ta upravlinnia v haluziakh"*, no. 25 (2), pp. 197–202.
6. Orlovska O.V., Bielova A.I. (2013) Intehratsiinyi vybir Ukrainy: perspektyvy, problemy, pereshkody dla rozbudovy natsionalnoho gospodarstva. *Zbirnyk naukovykh prats Derzhavnogo ekonomiko-tekhnolohichnoho universytetu transportu. Ser.: Ekonomika i upravlinnia*, vol. 26, pp. 299–306. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Znpdetut_eiu_2013_26_43 (accessed 18 May 2023).
7. Podliesna V.H. (2015) Osoblyvosti suchasnoi sotsialno-ekonomichnoi kryzy v Ukraini ta osnovni oriientyry yii podolannia. *Naukovyi zhurnal "Ekonomika Ukrainy"*, no. 6 (643), pp. 74–81.
8. Podliesna V.P. (2014) Tsyklichnist u rozghortanni ta podolanni ekonomichnykh kryz. *Ekonomika Ukrainy*, no. 9, pp. 4–19.
9. UKRAINA: vplyv COVID-19 na ekonomiku i suspilstvo (bachennia postpandemichnoho rozvytku u 2020–2024 rr. ochyma ekspertiv ta molodi) Konsensus prohoz No. 52. (August 2020) Departament stratehichnoho planuvannia ta makroekonomichnoho prohozuvannia. Kyiv. Available at: <http://surl.li/hvlsb> (accessed 26 April 2023).
10. Shambrovskyyi H.O. (2016) Dosvid antykrizovoho rehulivannia v rozvynutykh krainakh svitu. *Visnyk Lvivskoho natsionalnoho universytetu imeni Ivana Franka "Ekonomichniy prostir"*, no. 105, pp. 47–57.
11. Shambrovskyyi H.O. (2016) Zastosuvannia antykrizovoho rehulivannia z metoiu stabilizatsii ta zrostantia dokhodiv naselennia v transformatsiinykh ekonomikakh. *Zhurnal "Ekonomichna nauka". Seriya "Ekonomika ta derzhva"*, no. 9, pp. 51–55.